

Pkt. 6

DÆMONISERING AF SLAVERNE OG DET ANDERLEDES:

Frygten for slavernes 'sorte magi' ses tydeligt i politi-og kriminalretsprotokoller fra det 18. og 19. århundredes Dansk Vestindien – når vi taler om 'dæmonisering', tænk også på vores og Europas behandling af mennesker ('de fremmede') fra andre kulturer. Jvnf. også 'Det kulturelle møde' under pkt. 2.

I dette punkt understreger vi, at slavernes helbredelsesformer havde deres rødder i de helbredelsesmetoder, der fandtes i de vestafrikanske samfund hvor mange af de danske kolonislaver havde deres oprindelse. Slavernes vestindiske 'stemmer' udtrykker derfor et tydeligt afrikansk perspektiv, som de vestindiske plantageejere frygtede og næsten helt var i stand til at undertrykke og bortvise fra de skrevne koloniale kilder.

Lad os se på forskellige former for kilder for at genfinde den 'afrikanske melodi'. For det første, og ganske dominerende desværre, er der dansk kolonial medicin, som kom til at bestemme forholdet (og de manglende beskrivelser) af slavernes (plantebaserede) helbredelsesformer. Den danske historiker Niklas Thode Jensen har for nylig beskrevet dansk kolonial medicin og slavernes sundhed i sin Ph.d. - afhandling fra 2006, *For Slavernes Sundhed: sygdom, sundhed og kolonialadministrationens sundhedspolitik blandt plantageslaverne på St. Croix, Dansk Vestindien, 1803-1848*. Med udgangspunkt i hans beskrivelser går vi et skridt videre for at fokusere på plantageejernes store frygt for slaverne og deres oprør (Jvnf. Thorkild Hansens beskrivelser i *Slavernes Øer*, 1970). Denne frygt gav sig udtryk i anklager om angivelige onde hensigter og hekseri, som de hvide plantageejere beskyldte slaverne for (Jvnf. *Kriminal- og Politiprotokollerne i de vestindiske Lokalarkiver på Rigsarkivet*). Ordet de brugte for at udtrykke deres bekymring var *obeah*, som er et vestafrikansk og centralafrikansk ord (Jvnf. Handler, Jerome og Lange, *Frederick Plantation Slavery in Barbados: An archaeological and historical investigation*, 1978). *Obeah* forbandtes med sort, hedensk magi, hekseri og forskellige former for mystik - tænk f.eks. på *Voodoo*, den haitianske form for *obeah* og frygten derfor. I forbindelse med denne frygt for slavernes *obeah*, som fandtes overalt i Vestindien, dvs. i de franske, engelske og hollandske kolonier, møder man i den dansk vestindiske sammenhæng også *moko jumbie*, som er en stiltedanser, der optræder i forbindelse med helligdage og under karnevaler, som i sig selv er begivenheder hvor 'den omvendte verden' (f.eks. de undertrykte) (!) kommer til orde for en kort stund (Jvnf. den kendte antropolog Victor Turner, 'The Anthropology of Performance'), <http://www.cmq.edu.mx/documentos/diplomadopier/Antrophology%20of%20performance.doc>

Plantageejerne forsøgte, som sagt, at sætte ord på deres frygt og dæmoniserede og kriminaliserede slaverne (hvem var de egentlige kriminelle?). Eftertiden, inklusive mange forskere, har, uden at sætte spørgsmålstejn ved dette forsøg på at gøre slaverne til forbrydere, lagt alt for stor vægt på *obeah*. Ved næsten udelukkende at fokusere på *obeah*, har man overset/ignoreret de helt overskyggende hverdagsproblemer, som knyttede sig til slavernes sundhed, deres klager og død (ofte forårsaget af deres dårlige ernæring, boligforhold og vold mod dem) i forbindelse med infektioner, stivkrampe, febre, sår, osv.

Dette oversete kapitel, slavernes sundhed og behandlingsmåder og deres afrikanske plantebaserede fundament er Galathea 3 Projektets fokus. Dermed skriver projektet en ny og

anderledes dansk kolonihistorie, en historiefortælling, som lader slaverne (og det fremmede) tale for sig selv, træde i karakter, have deres egne stemmer (i slavernes tilfælde: 'afrikanske stemmer').

Udgangspunktet for Bierlichs forskning og dette punkt er den relativt nye og spændende idé, at slavernes helbredelsesformer, som primært var plantebaserede og af afrikansk oprindelse (man ved, at der er en stor lighed mellem den tropiske vegetation man finder i Afrika og i Vestindien), fortjener at blive fokuseret på, uafhængigt af den dominerende og koloniale form for vestlig medicin og dets praktiserende kirurger i byerne og på plantagerne. Punktet fremdrager derfor betydningen af slavernes afrikanske kultur i det koloniale møde og i studiet af slavernes sundhed. Fokuset er således på den generelt kun lidt belyste direkte forbindelse mellem Afrika og Vestindien. I denne forbindelse kommer slavernes eget perspektiv, en synsvinkel, der i den gængse form for kolonihistorie ignoreres, tydeligt til syne. *Om den afrikanske forbindelse og sygdomsbehandling, se også punkterne '7' og '8'.*

Med andre ord har man ladet sig besnære af det 'eksotiske' og dermed videreført vores vestlige måde at forholde os til andre/fremmede kulturer (Johannes Fabian, *The Time and the Other*, 1983, og journalisten Peter Thygesen, "CONGO – formoder jeg. Fortællinger fra drømmeland", Centrum, 2001). Johannes Fabian gør os opmærksom på, at Darwins evolutionsteori, ud over den enorme fordel ved at have et stort tidsperspektiv på flere milliarder år til rådighed, også indebærer en uheldig inddeling af kulturer i dem (*os*), der er videnskabelige, og de andre (*tredje verdens kulturer, de fremmede, inklusive de 'hedenske', 'primitive' vestindiske slaver*). I de fremmede, tredje verdens kulturer lever mennesker ud fra et 'ikke-videnskabeligt', 'mytologisk', 'magisk', 'cyklisk' tidsbegreb. Vi mener os selv fritaget fra magiske holdninger, men måske er vi såkaldte rationelle, videnskabeligt-tænkende mennesker ikke så fornuftige alligevel. Vestlig rationalitet, inklusive den vestlige, moderne lægevidenskab, er nemlig gennemsyret af magi og mystik (Jvnf. Professor Janzens forord til Bierlichs bog, *The Problem of Money*, 2006; Lewis, *Double Standards of Treatment Evaluation*, 1993). Dette punkt opfordrer os derfor også til at forholde os kritisk til denne inddeling og søge at overkomme denne ved at se os og de andre som havende en fælles menneskelig kerne på trods af det 'ydre' lag af kulturel forskelligartethed. Slaveriet i Dansk Vestindien skal derfor i høj grad også ses ud fra *slavernes perspektiv*, som involverer forholdet mellem Afrika (ofte Guld Kysten og andre dele af Vestafrika) og Dansk Vestindien.

Litterære henvisninger:

Primære kilder

Centralt i denne diskussion står 'kriminalprotokollerne' fra 1823-26 (St. Thomas Byfoged), samt 'politiretsprotokollerne', fra St. Thomas, 1802-4 og 1815-16. Protokollerne er altså fra før slaveriets ophævelse i 1848.

Sekundærlitteratur

Bierlich, Bernhard *The Problem of Money: African Agency and Western Medicine in Northern Ghana* (with a Foreword by John Janzen). Oxford: Berghahn Books, Spring 2007.

Fabian, Johannes *The Time and the Other*, New York: Columbia University Press, 1983

Handler, Jerome & Lange, Frederick *Plantation Slavery in Barbados: An archaeological and historical investigation*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1978

Hansen, Thorkild *Slavernes Øer*, Gyldendal, 1970

Jensen, Niklas *For Slavernes Sundhed: sygdom, sundhed og kolonialadministrationens sundhedspolitik blandt plantageslaverne på St. Croix, Dansk Vestindien, 1803-1848*, Ph.d. afhandling, Saxo Institut, Afd. for Historie, Københavns Universitet, sommeren 2006.

Lewis, Double Standards of Treatment Evaluation, I: Lindenbaum, S og Lock, M *Knowledge, Power & Practice: The anthropology of Medicine and Everyday Life*, Berkeley: University of California Press, 1993

Turner, Victor 'The Anthropology of Performance',

<http://www.cmq.edu.mx/documentos/diplomadopier/Antrophology%20of%20performance.doc>

Peter Thygesen, "CONGO – formoder jeg. Fortællinger fra drømmeland", Centrum, 2001.